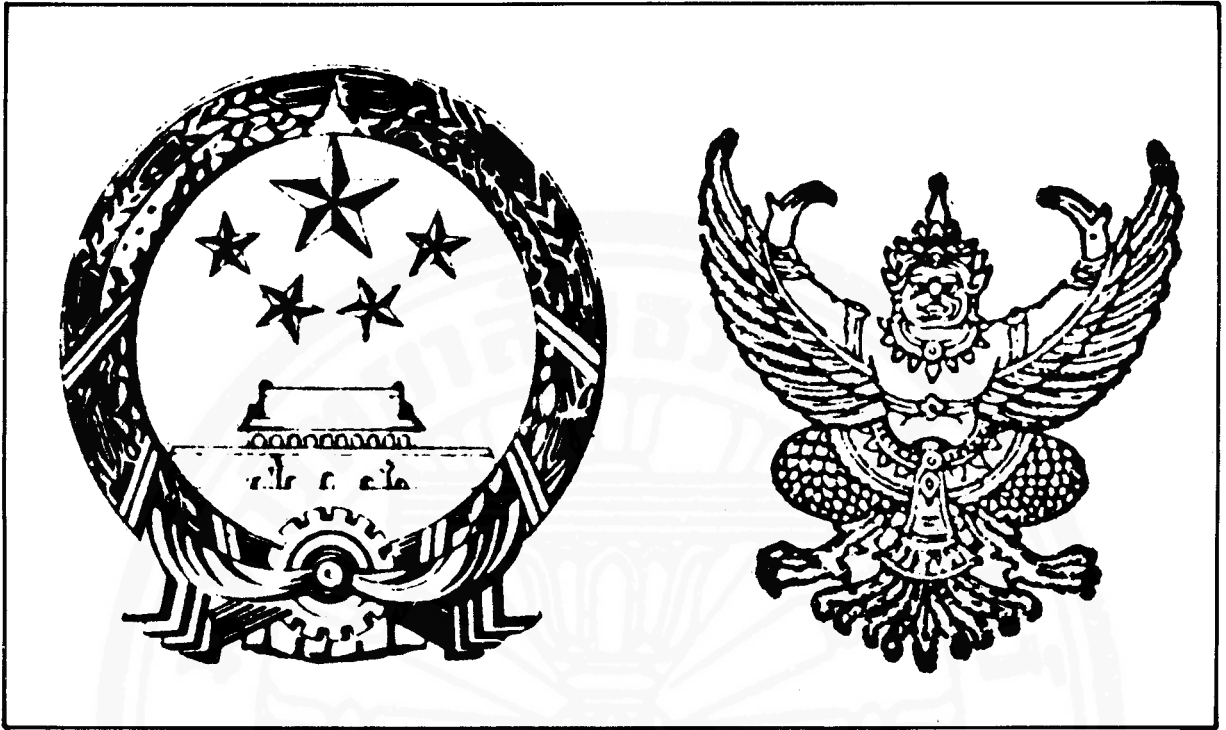

ประวัติความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับจีน

ไทยกับจีนมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลานาน ดังปรากฏหลักฐานในประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นมา การติดต่อเป็นไปอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยมีได้มีการตั้งทูตประจำเหมือนอย่างในสมัยนี้ในระดับรัฐบาลมีการแต่งตั้งทูตไปเยี่ยมเยียนจีนอยู่เสมอจนกระทั่งในราว พ.ศ. 2485 การติดต่อดังกล่าวได้หยุดชะงักลง เพราะเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นในประเทศจีน ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ ๆ คือในราว พ.ศ. 2490 นั้น ไทยกับจีนคณะชาติได้ลงนามในสนธิสัญญาทางไมตรี และมีการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตและกงสุลซึ่งกันและกันเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ระหว่างสองประเทศนี้ ครั้นนั้นไทยได้แต่งตั้งเอกอัครราชทูตไปประจำ ณ ผืนแผ่นดินใหญ่

จีน ครั้นเมื่อจีนคณะชาติแตกออกไปอยู่เกาะไต้หวันสถานเอกอัครราชทูตไทยก็ย้ายตามไปอยู่ ณ กรุงไทเปด้วย

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบชัยชนะในสงครามปฏิวัติ และสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 แล้วการค้าระหว่างไทยกับจีนก็เริ่มดำเนินใหม่อีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดสงครามเกาหลีใน พ.ศ. 2493 สหประชาชาติโดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวเรือใหญ่ได้ลงมติชักชวนประเทศสมาชิกทั้งหลายให้งดทำการค้ากับจีน ประเทศไทยก็ไดงดทำการค้ากับจีนด้วยเพื่อเอาใจสหรัฐ ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2498 มีการประชุมกลุ่มประเทศอาฟริกาและเอเชียรวม 29 ประเทศที่เมืองบันดุง อินโดนีเซีย ในครั้งนั้นจีนได้ประกาศใช้หลักปณจศีล¹ ซึ่งเน้นหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (Principles of Peaceful Coexistence) เป็นผลให้ผู้นำฝ่ายไทยและฝ่ายจีนมีความเข้าใจต่อกันดีขึ้นจากการมีโอกาสดำเนินปะ

เจรจากัน ฉะนั้นแม้ว่ารัฐบาลได้สั่งห้ามการซื้อขายสินค้าโดยตรงกับจีนแล้ว แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลยังคงจะลุ่มอล่วยจึงปรากฏว่าในช่วง พ.ศ. 2499-2501 มีสินค้าจีนประเภทราคาค่าวางขายอยู่ทั่วไปในตลาดกรุงเทพ

ต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2502 หัวหน้าคณะปฏิวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ห้ามนำเข้าสินค้าทุกชนิดที่มีแหล่งผลิตจากจีนแผ่นดินใหญ่เข้าประเทศ แต่ก็ยังคงมีสินค้าที่ผลิตจากจีนเล็ดลอดเข้ามาโดยไม่ผ่านด่านศุลกากร และวางขายตามแผงสินค้าอย่างเปิดเผย นอกจากนี้สินค้าจากจีนบางส่วนก็ยังมีการสั่งเข้าอย่างถูกกฎหมาย เพราะเป็นการซื้อผ่านประเทศที่สาม ซึ่งขายสินค้าที่ผลิตในประเทศจีนให้เร่อีกต่อหนึ่ง เช่น ยาสมุนไพรจากสิงคโปร์ เส้นไหมขึ้นจากญี่ปุ่น และสารเคมีจากเยอรมัน เป็นต้น

ต่อมานายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ซึ่งขณะนั้นเป็นที่ปรึกษาฝ่ายอำนวยการเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ทางการค้า ระหว่างไทยกับ สาธารณรัฐประชาชนจีน

กิจการคลังและอุตสาหกรรมของคณะปฏิวัติ ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าคณะปฏิวัติจอมพลถนอม กิตติขจร ให้เป็นที่ปรึกษาของคณะป้องกันไทยไปร่วมการแข่งขันที่ปักกิ่งในระหว่างวันที่ 2-13 กันยายน 2515 โดยมีหน้าที่พิเศษคือการหยุ่งดูทำเรื่องของฝ่ายจีนที่มีต่อไทย เพราะได้ขาดการติดต่อเป็นเวลานาน และในเดือนต่อมาจีนได้เชื้อเชิญคณะผู้แทนการค้าของไทยชมการแสดงสินค้าของจีนที่กว้างขวาง มณฑลกลางตู่ ในระหว่างวันที่ 15 ตุลาคม ถึง 15 พฤศจิกายน 2515

ภายหลังจากที่นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ได้เดินทางไปประเทศจีน 2 ครั้ง และต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรชุดล่าสุด กระทรวงพาณิชย์ได้เสนอหลักการเกี่ยวกับการเปิดสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนที่สำคัญ 2 ประการคือ การยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 และการ

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

* เอกสารเสนอในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ไทย-จีน : ความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ” จัดโดย โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ ห้องประชุมชั้น 4 ตึกเอนกประสงค์ วันที่ 13 กันยายน 2527

ค้ากับจีนโดยรัฐ แต่ปรากฏว่าข้อเสนอประการแรกได้รับการคัดค้านจากสภาความมั่นคงแห่งชาติ² ฉะนั้นรัฐบาลจึงตัดสินใจที่จะออกพระราชบัญญัติแก้ไข แทนการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 แต่ยังไม่ทันออกเป็นกฎหมายรัฐบาลชุดนั้นก็หมดอำนาจไป

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2516 จีน

ได้ตกลงขายน้ำมันดีเซลจำนวน 5 หมื่นบาร์เรลในราคาต่ำกว่าราคาตลาดโลกตามที่ไทยขอซื้อ ครั้นถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2517 กระทรวงพาณิชย์ได้ออกประกาศเรื่องการขออนุญาตให้นำสินค้าที่ผลิตในจีนเข้ามาในราชอาณาจักรได้ 8 ประเภทตามมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้เป็นไปตาม พ.ร.บ.ผ่อนให้จำหน่ายสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งประกาศใช้ก่อนหน้านั้นเล็กน้อย โดยกำหนดคุณสมบัติของพ่อค้าที่จะทำการค้าและพิธีการขออนุญาต ปรากฏว่ามีพ่อค้ามาขึ้นความจำนง 700 ราย แต่ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเงื่อนไขมีเพียง 140 ราย³

ต่อมากกระทรวงพาณิชย์ได้เสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ขอยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ซึ่งในที่สุดก็ได้ออกเป็น “พ.ร.บ.ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการห้ามนำเข้าและจำหน่ายและการผ่อนผันให้จำหน่ายซึ่งสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดใน

สาธารณรัฐประชาชนจีน” และประกาศใช้ใน เดือน มกราคม พ.ศ.2518 ซึ่งมีใจความสำคัญคือ (1) ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 และ (2) ยกเลิก พ.ร.บ.ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดในสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ.2517 พร้อมกันนั้นได้ออกกฎหมายอีก 2 ฉบับ คือ พ.ร.บ.การค้ากับประเทศที่ประกอบการค้าโดยรัฐ พ.ศ. 2518 และ พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งบรรษัทการค้าแห่งรัฐ พ.ศ. 2518⁴

อย่างไรก็ตาม ยังไม่ทันได้มีการจัดตั้งบรรษัทการค้าแห่งรัฐขึ้นมา รัฐบาลซึ่งมี มรว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ประกาศใช้ “พ.ร.บ.ยกเลิก พ.ร.บ.การค้ากับประเทศที่ประกอบการค้าโดยรัฐ พ.ศ. 2518 พ.ศ. 2519”⁵ เมื่อเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2519⁵ โดยระบุเหตุผลในการใช้ พ.ร.บ. ฉบับนี้ว่า เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะให้มีการปฏิบัติต่อทุกประเทศที่ทำการค้ากับประเทศไทยโดยเท่าเทียมกัน จึงเป็นอันว่าตั้งแต่บัดนั้นมาพ่อค้าไทยสามารถติดต่อการค้ากับจีนภายใต้กฎหมายว่าด้วยการค้ากับต่างประเทศชุดเดียวกับที่ไทยใช้กับทุกประเทศ อนึ่งในปี พ.ศ. 2521 รัฐบาลไทยและจีนได้เซ็นสัญญาข้อตกลงทางการค้าระหว่างกันอีกด้วย ซึ่งได้ระบุชนิดของสินค้าที่ทั้งสองประเทศจะส่งเสริมให้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน

สถานการณ์ทางการค้าระหว่างไทยกับจีน

ตารางที่ 1 แสดงมูลค่าการค้ารายปีระหว่างไทยกับจีน ตั้งแต่ พ.ศ. 2492 ถึง 2528 ซึ่งประกอบด้วยมูลค่าสินค้าออกของ ไทยที่ส่งไปจีน มูลค่าสินค้าเข้าจากจีน การค้ารวม (ผลรวมมูลค่าสินค้าเข้าและสินค้าออก) และดุลการค้า จากการพิจารณาจะเห็นได้ว่าการค้ารวมระหว่างไทยกับจีน มีความผันแปรเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจแบ่ง

พิจารณาได้เป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2492 ถึง 2501 การค้ารวมได้เพิ่มสูงขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2494-2495 โดยไทยส่งสินค้าเข้าจากจีนจำนวนมาก แต่ในระยะ 3 ปีต่อมา คือ พ.ศ. 2496 ถึง 2498 ไม่ปรากฏตัวเลขการค้าที่ผ่านด่านศุลกากร ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากนโยบายการเมืองของรัฐบาลในขณะนั้น กล่าวคือ รัฐบาลซึ่งมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้ประกาศใช้ พ.ร.บ.ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2495 อีกครั้งหนึ่งหลังจากที่มีการยกเลิกไปก่อนหน้านี้⁶ และผลจาก พ.ร.บ. ฉบับนี้รัฐบาลได้ดำเนินการจับกุมชาวจีนจำนวนมากในข้อหาทำการกระทำเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งส่วนมากเป็นผู้ที่ทำการค้ากับจีน ด้วยเหตุนี้พ่อค้าจีนในไทยที่เคยส่งสินค้าเข้าจากจีนจึงได้ระงับการสั่งซื้อ เพราะเสี่ยงต่อการถูกจับกุมคุมขังหรือถูกเนรเทศ ด้วยข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉะนั้นการติดต่อการค้าระหว่างไทยกับจีนในช่วงนี้จึงยุติลงโดยปริยาย

ต่อมา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ผ่อนคลายความเข้มงวดทางการเมืองเพื่อหวังผลการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งกำหนดจะมีขึ้นในปี 2500 แต่แล้วก็ทนต่อการถูกโจมตี ในบรรยากาศเลียนแบบประชาธิปไตยไม่ได้ จึงมีการเปลี่ยนท่าที่เป็นแข็งกร้าวอีกครั้งหนึ่ง ผลก็คือการค้าระหว่างไทยกับจีนในช่วงเวลาดังกล่าวไม่สามารถฟื้นตัวได้ มีแต่การส่งออกเล็กน้อย ส่วนการนำเข้าแทบไม่มี

ช่วงเวลาที่สองตั้งแต่ พ.ศ. 2502-2516 เมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติและยึดอำนาจในเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2501 ต่อมาไม่นานก็มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ห้ามการติดต่อค้าขายกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเด็ดขาด จวบจนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์ ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2509 ผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศที่รับช่วงต่อมาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ถึง 2516 ก็ได้เปลี่ยนท่าทีที่มีต่อจีนในทางที่ดีขึ้น ฉะนั้นการค้าระหว่างไทยกับจีนจึงอยู่ในสภาพตกต่ำถึงขีดสุด พ่อค้าในไทยหมดสิ้นความพยายามที่จะฟื้นฟูการค้ากับจีนอีกต่อไป

มีข้อพึงสังเกตว่า การใช้นโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในลักษณะที่กล่าวมาของรัฐบาลไทย ได้ส่งผลกระทบไปถึงการดำเนินการทางเศรษฐกิจบางประการ ซึ่งกลายเป็นปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญและแก้ไม่ตกในปัจจุบัน นั่นคือปัญหาการขาดดุลการค้าขนาดใหญ่กับญี่ปุ่น เนื่องจากการใช้นโยบายกีดขวางการค้าระหว่างไทยกับจีน ทำให้พ่อค้าไทยหันมาติดต่อค้าขายกับญี่ปุ่นค่อนข้างมาก ซึ่งในระยะแรกสินค้าส่วนมากที่ซื้อจากญี่ปุ่นเป็นสินค้าประเภทอุปโภคบริโภค อันเป็นสินค้าประเภทเดียวกับที่เคยซื้อจากจีนมาก่อน ในแง่นี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการใช้นโยบายต่อต้านจีนของบรรดาหัวหน้าคณะปฏิวัติที่ผ่านมานั้น ล้วนเป็นการสร้างเงื่อนไขอย่างดีในการที่ไทยจะต้องเสียเปรียบในการติดต่อเชิงเศรษฐกิจแก่ญี่ปุ่น เนื่องจากญี่ปุ่นสามารถขยายอิทธิพลทางการค้าและเศรษฐกิจด้านอื่นในไทยอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว

ช่วงที่สามตั้งแต่ พ.ศ. 2517 จนถึงปัจจุบันภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึงปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนรัฐบาลชุดใหม่ เป็นเหตุให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงในบางด้าน ซึ่งรวมทั้งท่าทีที่มีต่อความสัมพันธ์กับจีนด้วย โดยมีการออก พ.ร.บ.ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ในปี 2518 และออก พ.ร.บ.ยกเลิก พ.ร.บ.การค้ากับประเทศที่ประกอบการค้าโดยรัฐ ในปีต่อมา ภายหลังจากที่มีการยกเลิกกฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว การค้าระหว่างไทยกับจีนได้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด มูลค่าการค้ารวมได้เพิ่มจาก 735.4 ล้านบาท ในปี

ตารางที่ 1 มูลค่าการค้ารายปีระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2492-2526

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	สินค้าส่งออก ของไทย	สินค้านำเข้า ของไทย	รวม	ดุลการค้า
2492	85.7	24.1	169.8	1.5
2493	48.9	28.9	77.7	20.0
2494	10.9	241.7	252.6	-230.8
2495	1.4	373.8	375.2	-372.4
2496				
2497				
2498				
2499	24.0	0.2	24.2	23.8
2500	68.2	0.7	69.0	67.5
2501	63.6	0.2	63.8	63.4
(ช่วง พ.ศ. 2502 - 2509 ไม่มีความสัมพันธ์ทางการค้า)				
2510	0.1	0.5	0.6	-0.3
2511	0.1	0.3	0.4	-0.2
2512	-	2.8	2.8	-2.8
2513	-	-	-	-
2514	-	-	-	-
2515	-	0.3	0.3	-0.3
2516	-	-	-	-
2517	2.5	91.9	94.4	-89.4
2518	391.3	343.9	735.4	47.4
2519	1,265.9	1,462.5	2,728.4	-196.5
2520	2,081.6	1,370.6	3,452.2	711.0
2521	1,497.6	1,703.7	3,201.3	-206.1
2522	1,571.9	4,939.5	6,511.4	-3,367.6
2523	2,530.7	8,535.1	11,065.8	-6,004.4
2524	4,063.8	6,983.0	11,046.8	-2,919.1
2525	7,053.0	5,375.0	12,428.0	1,678.1
2526	2,439.3	5,566.8	8,006.1	-3,127.5
เฉลี่ยขาดดุลการค้าระหว่าง พ.ศ. 2519 - 2526			- 1,679.0	ล้านบาท

ที่มา พ.ศ. 2492-2520 จากเอกสาร “มูลค่าการค้ารายปีระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2462 - 2521” จัดทำโดยฝ่ายนโยบายการค้าต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (อดีตสำเนา) พ.ศ.2521-2523 จากเอกสาร “ภาวะการค้าต่างประเทศของไทย” รายงาน

ประจำปี พ.ศ. 2521, 2522 และ 2523 จัดทำโดยสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2524-2525 จากเอกสาร “สรุปสถานการณ์การค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน” กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ (อดีตสำเนา) พ.ศ. 2526 ข้อมูลเบื้องต้นจากกรมศุลกากร

2518 เป็น 12,428 ล้านบาทในปี 2525 (แต่ได้ลดลงเป็น 8,006 ล้านบาทในปี 2526)เพิ่มขึ้นประมาณ 17 เท่าตัว แต่ถ้าคิดเฉพาะช่วง พ.ศ. 2519-2525 การค้ารวมได้เพิ่มขึ้นราว 5 เท่าตัว มูลค่าการค้ารวมในช่วง 8 ปี (พ.ศ. 2519-2526) โดยเฉลี่ย 7,305 ล้านบาทต่อปี ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ไทยเสียเปรียบดุลการค้ากับจีนโดยเฉลี่ย 1,679.0 ล้านบาทต่อปี

จากการจัดอันดับความสำคัญของประเทศคู่ค้าของไทยในปี 2525 จีนอยู่ในอันดับ 8 อันมีมูลค่าการค้ารวมเกินกว่า 10,000 ล้านบาทซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 8 ประเทศ สำหรับ 6 ประเทศแรกอยู่ในตำแหน่ง 6 อันดับแรก (ยกเว้นมาเลเซีย) มานานติดต่อกันหลายปีแล้ว จีนขึ้นมาอยู่อันดับที่ 7 ในปี 2523 และ 2524 และตกมาอยู่ในอันดับที่ 8 ในปี 2525 (ดูตารางที่ 2)

อนึ่ง เพื่อให้การค้าของประเทศทั้งสองขยายตัวเพิ่มขึ้นในลักษณะที่มีความเสมอภาคและเป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย ในลักษณะที่มีความสมดุลย์พอสมควร รัฐ

บาลของประเทศทั้งสองจึงได้ทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างกัน เมื่อเดือน มีนาคม 2521 และมีคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-จีน เพื่อดำเนินการกำหนดเป้าหมายสินค้าที่จะซื้อขายในแต่ละปี และทบทวนการดำเนินการตามข้อตกลงทางการค้าเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง

องค์ประกอบและแนวโน้มสินค้าออกของไทยไปยังจีน

ตารางที่ 3 แสดงมูลค่าและประเภทของสินค้าที่ไทยส่งไปขายจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ถึง 2525 มูลค่าสินค้าออกที่ส่งไปจีนในช่วงดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือปี 2525 มูลค่าส่งออกเท่ากับ 7,053.0 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2519 ซึ่งมีมูลค่า 1,285.9 ล้านบาทประมาณ 6 เท่า อย่างไรก็ตาม จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าในปี 2526 มูลค่าส่งออกได้ลดลงอย่างมาก คือมีมูลค่าส่งออกเพียง 2,439.3 ล้านบาทเท่านั้น

สาเหตุสำคัญสืบเนื่องมาจากจีนได้ลดการสั่งซื้อสินค้าหลายชนิด ซึ่งเป็นสินค้าที่เคยมีมูลค่าการส่งออกสูง

เนื่องจากประเทศทั้งสองได้ทำข้อตกลงทางการค้าเมื่อปี 2521 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการส่งออกซึ่งกันและกัน สำหรับการส่งออกไทยนั้นจะสนับสนุนสินค้า 10 รายการได้แก่ ข้าวโพด ข้าวขาว 25% น้ำตาลดิบ แป้งมันสำปะหลัง ถั่วเขียว ยางพารา ปอ ใบยาสูบ เส้นใยประดิษฐ์ และยาสมุนไพร โดยมีคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-จีนกำหนดเป้าหมายสินค้าที่จะซื้อขายในแต่ละปี ปรากฏว่าการส่งออกสำหรับสินค้าดังกล่าวรวมกันมีสัดส่วนค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าส่งออกรวม กล่าวคือคิดเป็นร้อยละ 72.1, 73.6 และ 72.2 ของสินค้าออกที่ขายให้จีนในปี 2523, 2524 และ 2525 ตามลำดับ ในจำนวนสินค้า 10 รายการดังกล่าวข้างต้น มีสินค้า 2 รายการที่ปรากฏว่ามีการสั่งซื้อจากไทยน้อยมาก ได้แก่ แป้งมันสำปะหลัง และสมุนไพร ส่วนปอไม่มีการสั่งซื้อเลย

สินค้าที่จีนซื้อติดต่อกันตลอดช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา (2521-2525) และมีมูลค่าการสั่งซื้อมากมีอยู่ 6 ชนิด ได้แก่ ข้าวโพด ข้าว น้ำตาลดิบ ถั่วเขียว ยางพารา ใบยาสูบ และเส้นใยประดิษฐ์ โดยทั่วไปเราควรจะพิจารณาว่าสินค้าเหล่านี้แต่ละชนิดมีความสำคัญต่อการส่งออกของไทย รวมทั้งต่อการนำเข้าของจีนอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประการหลังควรจะศึกษาถึงรายละเอียดของส่วนแบ่งตลาด (market share) และการเปลี่ยนแปลงในส่วนแบ่งตลาดของสินค้าออกของไทยในตลาดจีน รวมทั้งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้น อย่างไรก็ตาม โดยเหตุที่เราขาดตัวเลขข้อมูลทางด้านประเทศจีน ในที่นี้เราจึงพิจารณาจากด้านไทยเท่านั้น โดยจะอธิบายสินค้าเหล่านี้เป็นรายชนิด ทั้งในแง่สัดส่วนของสินค้าออกเหล่านี้

ตารางที่ 2 การจัดอันดับประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย พ.ศ. 2525

	การค้ารวม	สินค้าออก	(ร้อยละ)	
			สินค้าเข้า	ดุลการค้า
ญี่ปุ่น	19.1	13.7	23.4	64.9
สหรัฐอเมริกา	13.3	12.8	13.7	17.6
ซาลูอาร์เบีย	9.5	2.7	15.1	68.7
สิงคโปร์	6.7	7.3	6.3	1.9
เนเธอร์แลนด์	6.5	13.2	1.2	-
มาเลเซีย	5.2	5.2	5.2	4.9
เยอรมันตะวันตก	3.6	3.3	3.9	5.2
จีน	3.5	4.4	2.7	-

ที่มา กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ การค้าต่างประเทศของประเทศไทย พ.ศ. 2525

ตารางที่ 3 มูลค่าสินค้าออกของไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2518 - 2526
(ล้านบาท)

- 8 -

	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526 P
1. ข้าวโพด	-	-	-	154.0	81.0	394.7	510.3	274.5	535.5
2. ข้าวขาว 25 %	165.1	598.0	0.3	-	373.8	74.5	727.1	771.1	1.9
3. ข้าวกล้อง	-	418.5	1,813.5	828.4	239.9	352.5	833.7	3,048.9	261.7
4. แป้งมันสำปะหลัง	-	-	-	25.3	-	-	-	48.9	1.9
5. ถั่วเขียว	-	-	23.8	111.8	173.7	214.3	189.7	535.3	299.3
6. ถั่วเขียวผิวมัน	-	-	-	(95.7)	(151.1)	(63.3)	-	-	-
ถั่วเขียวผิวดำ	-	-	-	(16.1)	(22.6)	(150.4)	-	-	-
6. ยางพารา	218.4	234.4	203.1	145.3	377.2	471.3	177.8	518.7	842.6
7. ใบยาสูบ	-	-	-	4.2	-	137.3	308.7	427.9	-
8. เส้นใยประติษฐ์ (สังเคราะห์)	-	-	15.7	19.5	73.6	181.5	-	-	23.2
9. เส้นด้ายทำจากเส้นใยประติษฐ์	-	-	22.9	22.9	-	-	236.2	111.1	12.2
10. ห่อเหล็ก โครงเหล็ก เหล็กกล้า	-	-	-	-	118.7	619.6	138.4	n.a.	21.7
11. พลาสติก พลาสติกแข็ง	-	-	-	-	-	13.5	9.6	34.7	49.0
12. อาหารสัตว์	-	-	-	-	5.5	9.3	-	-	46.9
13. มะม่วงหิมพานต์	-	-	-	-	1.2	6.9	18.1	-	3.5
14. ยางนอกใช้กับล้อรถชนิดต่าง ๆ	-	-	-	-	1.6	6.0	29.6	18.0	9.5
15. ข้าวเจ้าขาวอื่นๆ - ข้าวเหนียว	-	-	-	-	-	28.3	720.5	1,116.3	141.3
16. ผาต่างๆ	-	-	-	26.1	56.5	3.3	45.9	n.a.	1.2
17. เครื่องจักรกล และสวประกอบ	-	-	-	-	-	3.1	8.1	n.a.	32.7
18. อื่นๆ	7.9	15.0	2.3	160.1	69.2	15.5	40.1	n.a.	155.0
รวม	391.3	1,265.9	2,081.6	1,497.6	1,571.9	2,531.9	4,063.8	7,053.0	2,439.3

ที่มา กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ การค้าต่างประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2517 - 2523 - การค้าระหว่างประเทศและข้อมูลทางเศรษฐกิจ
ที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2524 , 2525

หมายเหตุ P ข้อมูลเบื้องต้น กรมศุลกากร

ที่ส่งไปขายประเทศจีนรวมทั้งประเทศคู่ค้าสำคัญอื่นเมื่อเปรียบเทียบกับ การส่งออกของไทย และลักษณะของการค้าสินค้าเหล่านั้น

ข้าวโพด ในปี 2525 มูลค่าการส่งออกข้าวโพดคิดเป็นร้อยละ 5.2 ของมูลค่าการส่งออกรวมของไทย การค้าข้าวโพดของไทยในอดีตมักจะผูกพันอยู่กับตลาดเพียง 2-3 แห่งคือ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และมาเลเซีย แต่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในปี 2523 กล่าวคือญี่ปุ่นซื้อข้าวโพดจากไทยลดลงมาก และสหภาพโซเวียตได้หันมาซื้อข้าวโพดจากไทย ทั้งนี้เพราะในปีดังกล่าวสหรัฐอเมริกาได้ระงับการขายข้าวโพดรวมทั้งธัญพืชอื่นแก่สหภาพโซเวียต แต่ขณะเดียวกันได้นำข้าวโพดส่วนนั้นออกทุ่มตลาดในเอเชียด้วยราคาค่าต่ำกว่าราคาตลาด ญี่ปุ่นจึงหันไปซื้อจากสหรัฐอเมริกา ส่วนโซเวียตก็หันมาซื้อข้าวโพดจากไทยแทน⁷ ต่อมาในปี 2524 ตลาดการซื้อข้าวโพดได้กลับมาสู่ภาวะปกติ สหภาพโซเวียตกลับไปซื้อข้าวโพดจากสหรัฐอเมริกาและซื้อจากไทยน้อยลง ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา ประเทศที่สั่งซื้อข้าวโพดจากไทยที่สำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ และซาอุดีอาระเบีย

สำหรับประเทศจีน ในปี 2524 ไทยส่งข้าวโพดไปขายจีนคิดเป็นมูลค่า 510.3 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2523 ราวร้อยละ 29.3 แต่ลดลงเป็น 274.5 ล้านบาทในปี 2525 ในช่วง พ.ศ. 2521-2523 จีนซื้อข้าวโพดจากไทยเฉลี่ยราว 200 ล้านบาทต่อปี อย่างไรก็ตาม การซื้อข้าวโพดจากไทยในปี 2524 มีปัญหาเกิดขึ้น ซึ่งปรากฏตามข่าวว่าจีนซื้อข้าวโพดไปสำหรับให้ประชาชนบริโภค จึงต้องรักษามาตรฐานของข้าวโพดที่ส่งเข้าสำนักงานมาตรฐานสินค้าของจีนมีหน้าที่ตรวจสอบสินค้าเข้ารัษฎณพืษ 15 ชนิด ซึ่งรวมทั้งข้าวโพดด้วย ปรากฏว่าข้าวโพดที่ส่งไปขาย

จีนมีคุณภาพไม่ตรงตามที่กำหนดในสัญญา จีนจึงเรียกค่าเสียหายพร้อมกับระงับการส่งมอบจำนวนที่เหลือ และถึงแม้ว่าในที่สุดจีนได้ยินยอมผ่อนผันการส่งมอบข้าวโพดส่วนที่เหลือตามสัญญาในราคาที่ลดต่ำลงจากเดิม แต่จากปัญหาดังกล่าวก็กลายเป็นอุปสรรคในการขายข้าวโพดให้จีนในปีต่อ ๆ มา ดังจะเห็นได้ว่าจีนได้ลดการสั่งซื้อข้าวโพดจากไทยในปี 2525 นอกจากนี้การขายข้าวโพดให้จีนยังมีแนวโน้มว่าจะมีปัญหามากขึ้นในอนาคต ดังเช่นมีข่าวว่าในปี 2527 จีนเริ่มกลายเป็นคู่แข่งไทยในการส่งออกข้าวโพด ซึ่งจีนมีข้าวโพดเหลือสำหรับการส่งออกประมาณ 6 แสนตัน และจีนได้ขายให้แก่สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และเกาหลีใต้ไปแล้วจำนวนหนึ่ง ประเทศเหล่านี้เป็นตลาดประจำของข้าวโพดไทย⁸

ข้าว พิจารณาการนำเข้าจากจีน ในปี 2525 การนำเข้าสินค้าประเภทธัญญพืษ (ซึ่งมีข้าวเป็นส่วนสำคัญ) คิดเป็นมูลค่าร้อยละ 17 ของมูลค่าสินค้าเข้าของจีน ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนค่อนข้างสูง และคาดว่าจีนยังมีความจำเป็นที่จะต้องซื้อข้าวจากต่างประเทศต่อไปอีกระยะหนึ่ง

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 2517 จีนได้สั่งซื้อข้าวขาว 25% จากไทยค่อนข้างต่อเนื่อง ในปี 2523 จีนได้สั่งซื้อข้าวชนิดอื่น ๆ ด้วย และซื้อต่อเนื่องจนถึง

ปัจจุบัน ได้แก่ข้าวขาว 15% ข้าวขาว 35% ปลายข้าวเอ 1 พิเศษ และข้าวเหนียว 35% อย่างไรก็ตาม การสั่งซื้อข้าวขึ้นอยู่กับภาวะการผลิตภายในประเทศจีนซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องับธรรมชาติ ดังจะเห็นได้ว่าในปี 2526 มูลค่าการสั่งซื้อข้าวทุกชนิดลดลงเหลือเพียง 153.2 ล้านบาท เมื่อเทียบกับ 1,887.4 ล้านบาทในปี 2525 โดยเฉพาะข้าวขาว 25% นั้นจีนซื้อเพียง 1.9 ล้านบาท (ดูตารางที่ 3)

น้ำตาลดิบ จีนซื้อน้ำตาลดิบจากไทยต่อเนื่องจากตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา เฉลี่ยปีละ 974.6 ล้านบาท แต่มูลค่าการสั่งซื้อเปลี่ยนแปลงขึ้นลงปีต่อปี ความไม่แน่นอนดังกล่าวมีสาเหตุมาจากฝ่ายไทยเราเอง กล่าวคือในบางปีเราไม่มีสินค้ามากพอที่จะขายให้⁹

ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าในปี 2525 จีนซื้อน้ำตาลดิบจากไทยคิดเป็นร้อยละ 23.57 ของมูลค่าน้ำตาลดิบส่งออกของไทย เป็นที่สองรองจากสหภาพโซเวียต อย่างไรก็ตาม มูลค่าการสั่งซื้อจากไทยได้ลดลงอย่างมากในปี 2526 คือ 281.7 ล้านบาทเมื่อเทียบกับปี 2525 มูลค่า 3,048.9 ล้านบาท (ดูตารางที่ 3)

ถั่วเขียว ไทยส่งถั่วเขียวไปขายจีนทั้ง 2 ชนิด คือถั่วเขียวผิวมันและถั่วเขียวผิวดำ ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าในปี 2525 จีนเป็นลูกค้าสำคัญที่ซื้อถั่วเขียวผิวมันจากไทย คิดเป็นร้อยละ 40.6 ของมูลค่าส่งออก การขายถั่วเขียวให้จีนในอนาคตคงจะไม่มีปัญหามากนัก ในปี 2525 แม้ว่าจีนจะสั่งซื้อถั่วเขียวจากไทยคิดเป็นมูลค่าถึง 535 ล้านบาท แต่ปริมาณถั่วเขียวจากไทยยังมีส่วนแบ่งไม่ถึงร้อยละ 5 ในตลาดจีน

ยางพารา จีนเป็นประเทศผู้ผลิตยางพาราเพื่อใช้ในประเทศ โดยผลิต

ตารางที่ 4 สัดส่วนของสินค้าออกบางชนิดที่ส่งไปขายประเทศคู่ค้าสำคัญเปรียบเทียบกับกา
ส่งออกของไทย พ.ศ. 2525

(ร้อยละ)

	ญี่ปุ่น	สิงคโปร์	สหรัฐ อเมริกา	สหภาพ โซเวียต	มาเลเซีย	จีน	รวม 6 ประเทศ
ข้าวโพด	6.75	15.69	-	3.74	20.24	3.33	49.75
น้ำตาลกัม	15.44	-	15.76	26.09	4.17	23.57	85.03
ถั่วเขียวผิวมัน	2.49	5.94	1.49	-	2.17	40.59	52.68
ยางพารา	58.94	11.05	9.02	-	3.10	5.53	87.64
เส้นใยประดิษฐ์	n.a.	n.a.	n.a.	-	n.a.	n.a.	n.a.
ใบยาสูบ	10.51	-	20.24	-	-	16.82	47.57

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ " ตลาดสินค้าออกที่สำคัญปี 2525 " (อภส./เนา)

ได้ประมาณปีละ 140,000-150,000 เมตริกตัน เนื่องจากผลิตได้ไม่เพียงพอกับความ
ต้องการ จึงต้องนำเข้าอีกประมาณปีละ
200,000 เมตริกตัน¹⁰ แนวโน้มการใช้ยางพารา
ของจีนจะเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในปัจจุบันจีน
ได้พัฒนาการผลิตรถยนต์ส่วนบุคคล รถบรร
ทุก และรถจักรยานยนต์ แม้ว่าจีนจะมีโครง
การอุตสาหกรรมผลิตยางเทียม อีกทั้งเมื่อ
เร็ว ๆ นี้จีนได้กู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อพัฒนา
สวนยางพารา¹¹ แต่ในระยะเวลา 4-5 ปี
ข้างหน้าความต้องการนำเข้ายางธรรมชาติจะ
ไม่ลดลง ส่วนหนึ่งเพราะความต้องการ
ยางรวมจะเพิ่มขึ้น และการเพิ่มผลผลิตยาง
พาราภายในประเทศต้อง กินเวลาอีกระยะ
หนึ่ง ดังจะเห็นได้ว่าในปี 2526 จีนได้เริ่มเข้า
มามีบทบาทสำคัญในการซื้อขายพาราจาก
ประเทศต่าง ๆ ทำให้ราคายางพาราในตลาด
โลกสูงขึ้น

เนื่องจากไทยและจีนได้ทำข้อตกลง
การค้าตั้งแต่ปี 2521 โดยกำหนดปริมาณสินค้า
ที่จะซื้อจากไทยปีต่อปี สำหรับยางพารานั้น
ได้กำหนดปริมาณไว้ประมาณ 30,000-
50,000 เมตริกตัน นับตั้งแต่ปี 2521-2524

จีนซื้อยางพาราจากไทยประมาณปีละ
10,000 - 15,000 เมตริกตัน ต่ำกว่าปริมาณ
ที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้มีสาเหตุส่วนหนึ่งเกิด
จากการที่ผลผลิตยางพาราของไทยลดลงไม่
มีผลผลิตเพียงพอที่จะขายให้จีน เช่น ที่เกิด
ขึ้นปี 2524 สาเหตุอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการซื้อ
ยางพาราจากมาเลเซียและสิงคโปร์มาก
ขึ้น สำหรับในปี 2525 และ 2526 จีนซื้อยาง
พาราจากไทยในปริมาณใกล้เคียงกับที่
กำหนดไว้ คือ 29,924 และ 38,908 เมตริก
ตัน ตามลำดับ

เนื่องจากจีนมีโครงการเร่งรัดการ
เพิ่มผลผลิตทั้งยางเทียมและยางธรรมชาติ
จึงคาดว่าในอนาคตจีนจะสามารถผลิตยางพารา
ได้เพียงพอต่อความต้องการภายในประ
เทศ ยิ่งกว่านั้นจะมียางพาราเหลือเพื่อ
ส่งออก ฉะนั้นไทยจะมีคู่แข่งเพิ่มขึ้นอีกราย
หนึ่ง เช่นเดียวกับข้าวโพดซึ่งในปี 2527 ไทย
ได้คู่แข่งในตลาดเพิ่มขึ้นอีกรายคือ จีน

ใบยาสูบ จากตารางที่ 4 แสดง
ว่าประเทศผู้นำเข้าใบยาสูบจากไทยที่สำคัญ
มี 4 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน

อังกฤษ และญี่ปุ่น จีนเคยนำเข้าจากไทยเพียง
เล็กน้อยในปี 2521 และเว้นการนำเข้าในปี
ต่อมา เริ่มนำเข้าอีกครั้งในปี 2523 ในช่วงปี
2523-2525 มูลค่าการนำเข้ามีแนวโน้มเพิ่ม
ขึ้น โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 81.5 ต่อ
ปี ในปี 2526 ได้มีการกำหนดปริมาณใบยา
สูบที่จีนซื้อจากไทยไว้ 2,000 เมตริกตัน
แต่ปรากฏว่าไม่มีการซื้อตามที่กำหนดแต่
อย่างใด

เส้นใยประดิษฐ์ ไทยขายเส้น
ใยประดิษฐ์ให้จีนเป็นที่สองรองจากฮ่องกง
มูลค่าการส่งออกเส้นใยประดิษฐ์ไปจีนได้
เพิ่มขึ้นจนถึงปี 2523 จีนได้เปลี่ยนมาซื้อเส้น
ด้ายทำจากเส้นใยประดิษฐ์ในปี 2524 และ
2525 ส่วนในปี 2526 มูลค่าการซื้อผลิต
ภัณฑ์ทั้ง 2 ชนิดได้ลดลงมาก

สินค้าทั้ง 5 ชนิด (ยกเว้นเส้นใยประ
ดิษฐ์) ที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนเป็นสินค้า
เกษตรหรือสินค้าขั้นปฐม (primary products)
ซึ่งแต่เดิมมาต้องพึ่งพาสถานต่างประเทศ
เพียงไม่กี่แห่ง ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 4 ทำ
ให้อำนาจการต่อรองของไทยในการขายสินค้า

ตารางที่ 5 มูลค่าสินค้าเข้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2518 - 2525

(ล้านบาท)

	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525
1. น้ำมันดิบ	-	299.8	260.5	731.7	1,879.8	2,708.2	1,977.4	548.4
2. น้ำมันดีเซล	116.7	347.8	259.6	-	1,227.8	1,943.5	1,202.7	1,033.3
3. น้ำมันก๊าดและเบนซิน	-	-	30.6	49.5	37.9	272.5	94.8	n.a.
4. อินทรีย์เคมี	12.2	51.1	60.6	75.0	185.7	286.7	103.0	60.7
5. อนินทรีย์เคมี	-	15.6	12.9	21.0	52.4	90.5	221.2	32.9
6. เส้นไหมยืนและเศษไหม	-	17.5	34.3	59.5	124.9	152.9	231.2	121.8
7. เยื่อกระดาษและกระดาษต่าง	6.4	42.1	19.6	39.0	50.3	63.0	47.7	n.a.
8. เส้นใยประดิษฐ์ไมใช่เส้นยาว	-	-	2.0	-	20.0	81.0	36.0	155.6
9. เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์	-	-	24.7	36.5	94.4	177.5	177.9	87.7
10. สีย้อมสีย้อมเครื่องแต่งกาย	9.3	29.2	13.7	14.8	42.5	44.6	40.6	33.3
11. ปุ๋ยกระเจา	-	-	-	-	21.4	144.0	46.2	121.1
12. ผ้า	เล็กน้อย	122.3	51.1	-	24.5	-	-	41.9
13. เครื่องจักรชิ้นส่วนและอุปกรณ์ไฟฟ้า	11.7	52.9	40.4	54.2	97.1	183.6	1,554.3	n.a.
14. หมอนำ เครื่องจักรกล	45.2	56.5	58.4	54.1	-	550.5	165.2	n.a.
15. เครื่องใช้ไม้สอย หุ่นยนต์โลหะสามัญ	12.3	35.2	31.8	50.3	77.7	97.3	-	n.a.
16. เครื่องทอผ้า	-	-	-	-	50.8	361.0	157.6	n.a.
17. ผลิตภัณฑ์พลาสติก	-	-	9.0	14.0	92.7	136.4	-	n.a.
18. สมุนไพร	-	-	92.2	82.0	110.7	119.5	94.7	124.6
19. ใบชาและเครื่องเทศ	-	30.7	10.5	15.8	37.1	-	-	-
20. อื่นๆ	130.1	361.9	340.7	396.3	701.4	1,222.3	807.7	n.a.
รวม	343.9	1,462.5	1,370.6	1,703.7	4,939.5	8,535.1	6,983.0	5,375.0

ที่มา พ.ศ. 2517 - 2519 จาก การค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย ฉบับต่างๆ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2520 - 2523 จาก การค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย ฉบับต่างๆ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์
พ.ศ. 2524 - 2525 จาก การค้าระหว่างประเทศ และข้อมูลทางเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ค่าเหล่านี้ไม่น่าพอใจ นอกจากนี้หากประเทศที่เคยซื้อจากไทยในปริมาณมากเปลี่ยนไปซื้อจากประเทศอื่นและหากไทยขาดตลาดอื่นชดเชยไม่ได้ ไทยจะเดือดร้อน ฉะนั้นการขยายสินค้าให้จีนเพิ่มขึ้นอีกประเทศหนึ่ง จึงเป็นการขยายตลาดสำหรับสินค้าออกของไทย ในการค้าระหว่างประเทศการขยายตลาดสินค้าออกเป็นสิ่งที่ทุกประเทศจำเป็นต้องทำ ในกรณีของไทยซึ่งสินค้าออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าขั้นปฐม การขยายตลาดเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ทั้งนี้ไม่เพียงแต่ขยายการค้ากับจีนเพิ่มขึ้นอีกประเทศหนึ่งเท่านั้น หากเราสามารถเพิ่มตลาดใหม่ในประเทศอื่น ๆ ได้มากแห่งเท่าไร ก็จะทำให้ตลาดสินค้าออกของเรา มีการกระจายมากขึ้นตามไปด้วย การพึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่งจะลดลง อำนาจต่อรองจะดีขึ้น

องค์ประกอบและแนวโน้มสินค้าเข้าจากจีน

ตารางที่ 5 แสดงมูลค่าและชนิดของสินค้าที่ไทยซื้อจากจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2518-2525 ข้อตกลงทางการค้าระหว่างไทยกับจีน ซึ่งลงนามในปี 2521 ได้กำหนดสินค้าที่ประเทศทั้งสองจะสนับสนุนการนำเข้าจากจีน คือ น้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น เคมีและผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องจักรและโรงงานสำเร็จรูป เครื่องมือและเครื่องวัดทุกชนิด ผลิตภัณฑ์เหล็กและโลหะอื่น เครื่องจักรกล เกษตร เครื่องเขียน และวัสดุก่อสร้าง เฉพาะสินค้าเข้าเหล่านี้รวมกันโดยเฉลี่ย 3 ปี (2522-2524) เท่ากับร้อยละ 80 ของสินค้าเข้าจากจีน แสดงว่ารายการสินค้าในข้อตกลงการค้าระหว่าง 2 ประเทศนี้

มีความสำคัญในแง่มูลค่าการนำเข้าพอสมควร

พิจารณาจากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าสินค้าที่สำคัญ คือ น้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น คิดเป็นมูลค่า 4,933 และ 3,443 ล้านบาทในปี 2523 และ 2524 ตามลำดับ ส่วนในปี 2525 มูลค่าการนำเข้าได้ลดลงเป็น 1,973 ล้านบาท การนำเข้าเชื้อเพลิงที่ลดลงดังกล่าวเป็นผลจากการค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติในไทย สินค้าเข้าที่สำคัญรอง ๆ ลงมา ได้แก่ อินทรีย์เคมี อนินทรีย์เคมี เส้นไหมยืน เยื่อกระดาษ เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์เหล็ก เครื่องจักรชิ้นส่วน และ อุปกรณ์ไฟฟ้า มูลค่ารวมของสินค้าเหล่านี้รวมทั้งน้ำมันคิดเป็นร้อยละประมาณ 55-80 ของมูลค่าสินค้าเข้าทั้งหมดของไทย ไทยได้กระจายซื้อสินค้าเหล่านี้จากหลายประเทศ และเมื่อ

พิจารณามูลค่าสินค้านี้แล้วแต่ละชนิดที่ไทยซื้อจากจีน ยังนับว่ามีสัดส่วนไม่มากนักเมื่อเทียบกับการส่งเข้ารวมของไทย

ในอนาคต เมื่อจีนสามารถขยายผลผลิตอุตสาหกรรมได้มากขึ้นตามนโยบายที่ทันสมัย แนวโน้มการซื้อสินค้าเข้าจากจีนจะเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่การส่งไปขายให้จีนเพิ่มขึ้นช้า ไทยจะขาดดุลการค้ากับจีนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการขาดดุลการค้ากับจีนขณะนี้ ยังไม่อาจสรุปได้ง่าย ๆ ว่าไทยจะต้องเสียประโยชน์เสมอไป ทั้งนี้เพราะเหตุผลบางประการ คือ

(1) ถึงอย่างไรดุลการค้าของไทยก็ขาดดุลมาโดยตลอด การขาดดุลการค้ากับประเทศจีนแม้จะมีสิ่งของที่พึงปรารถนาแต่ก็เป็นเพียงช่วยลดการเสียเปรียบดุลการค้ากับประเทศอื่นให้น้อยลง

(2) สินค้าบางชนิด อาทิ เส้นไหม ยีน เคมีภัณฑ์ และยาสมุนไพร ที่ไทยเคยซื้อจากจีนผ่านประเทศที่สาม สามารถซื้อโดยตรงจากจีนได้ในราคาถูกกว่า หรืออีกนัยหนึ่งสามารถซื้อได้ปริมาณเพิ่มขึ้นจากรายจ่ายจำนวนเท่าเดิม และ

(3) พิจารณาจากชนิดต่าง ๆ ของสินค้าในตารางที่ 5 สินค้าที่ซื้อจากจีนส่วนมากเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการปรับปรุงการผลิตและการดำรงชีพ หากเรายังไม่สามารถผลิตได้เองด้วยต้นทุนและราคาที่ต่ำกว่า ถึงแม้ไม่ซื้อจากจีน เราก็ต้องซื้อจากประเทศอื่นอยู่แล้ว

โครงสร้างสินค้าเข้าและสินค้าออก

โครงสร้างสินค้าออก ในช่วงปี 2523-2525 สินค้าออกที่ส่งไปจีนประกอบด้วยสินค้าเกษตรกรรมเฉลี่ยร้อยละ 57.5 สินค้าสำคัญหมวดนี้ได้แก่ ข้าว ข้าวชนิดต่าง ๆ และข้าวเหนียว ถั่วเขียวผิว

มัน ใบยาสูบ ยางพารา ข้าวโพด แป้งมันสำปะหลังรวมทั้งพืชดและไม้บด เป็นต้น สินค้าอุตสาหกรรมในช่วง 3 ปี เฉลี่ยร้อยละ 41.1 ของมูลค่าสินค้าออกรวม สินค้าสำคัญในหมวดนี้ได้แก่ น้ำตาลดิบ เส้นใยประดิษฐ์ ท่อเหล็กและของที่ทำด้วยเหล็กบางชนิด ยางสำหรับเครื่องบิน เครื่องจักรสำหรับพอกและซ่อมสี (ดูตารางที่ 6)

โครงสร้างสินค้าเข้า เชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่นเป็นสินค้านำเข้าจากจีนที่มีสัดส่วนมูลค่าสูงสุด เชื้อเพลิงที่นำเข้าได้แก่น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว น้ำมันปิโตรเลียมดิบ น้ำ

มันหล่อลื่น น้ำมันก๊าด และน้ำมันดีเซลอื่น ๆ ในปี 2523 ไทยซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่นจากจีนคิดเป็นร้อยละ 57.8 ของมูลค่าสินค้ารวมจากจีน สัดส่วนดังกล่าวได้ลดลงเรื่อย ๆ เป็นร้อยละ 36.7 ในปี 2525 ในช่วงปี 2523-2525 ไทยซื้อสินค้าทุนจากจีนเฉลี่ยร้อยละ 13.3 สินค้าทุนได้แก่ ผลิตภัณฑ์โลหะ ผลิตภัณฑ์แก้ว วัสดุก่อสร้าง เครื่องจักรและรถแทรกเตอร์ สินค้าสิ่งเข้าที่สำคัญอีกหมวดหนึ่งคือ วัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป ซึ่งได้แก่ เส้นใยใช้ในการทอ ด้ายทอผ้าและด้ายเส้นเล็ก เคมีภัณฑ์ เหล็กและเหล็กกล้า ทั้งนี้คิดเฉลี่ยร้อยละ 23.9 ของสินค้า

ตารางที่ 6 โครงสร้างสินค้าเข้าและสินค้าออกระหว่างไทยกับจีน พ.ศ. 2523 - 2525 (ร้อยละ)

	2523	2524	2525
สินค้าออก	2,530.7 (100)	4,063.8 (100)	7,053.0 (100)
ผลิตภัณฑ์เกษตร	1,331.3 (52.6)	2,688.8 (66.2)	3,788.7 (53.7)
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	1,165.0 (46.0)	1,283.0 (31.6)	3,217.8 (45.6)
อื่นๆ	34.4 (1.3)	92.0 (2.3)	46.5 (0.6)
สินค้าเข้า	8,535.1 (100)	6,983.0 (100)	5,375.0 (100)
เชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น	4,933.6 (57.8)	3,442.8 (49.3)	1,973.2 (36.7)
สินค้าทุน	912.1 (10.7)	1,094.7 (15.7)	730.1 (13.6)
วัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป	1,385.6 (16.2)	1,551.1 (22.2)	1,782.6 (33.2)
อุปโภค บริโภค	1,166.2 (13.7)	740.6 (10.6)	722.9 (13.4)
อื่นๆ	137.6 (1.6)	153.8 (2.2)	168.2 (3.1)

ที่มา กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ "สรุปสถานการณ์การค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ปี 2525 และแนวโน้มปี 2526" (กรุงเทพฯ : 2526) หน้า 8 - 9 (อัปเดต)

ค่าเข้าจากจีน ในช่วง 3 ปีดังกล่าว สินค้าอุปโภคบริโภคนำเข้าร้อยละ 12.6 โดยเฉลี่ย

ดุลการค้า

จากตารางที่ 1 แสดงว่าตั้งแต่ปี 2519-2526 ไทยขาดดุลการค้ากับจีน 6 ปี และมีสถานะเกินดุลเพียง 2 ปี (2520 และ 2525) ในช่วงดังกล่าวไทยขาดดุลกับจีนโดยเฉลี่ยสุทธิ 1,879 ล้านบาทต่อปี การขาดดุลนี้โดยทั่วไปเกิดจากมูลค่าสินค้าเข้าจากจีนขยายตัวเพิ่มขึ้นมากกว่ามูลค่าสินค้าออก เท่าที่ผ่านมาจากกล่าวได้ว่าความร่วมมือและประสานงานกันระหว่างรัฐบาลไทยและจีนในการเจรจา กำหนดเป้าหมายการซื้อขายและการเร่งรัด ให้ปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น มีผลสำคัญต่อการค้าระหว่างประเทศทั้ง 2 นี้ ดังจะเห็นได้ว่าการเกินดุลการค้าในปี 2525 ส่วนหนึ่งเกิดจากไทยสามารถส่งออกสินค้าบางรายการได้มากกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น ใบยาสูบ ข้าว ถั่วเขียวผิวมัน และน้ำตาลดิบ เป็นต้น ส่วนในปี 2526 ได้มีการกำหนดปริมาณเป้าหมายสำหรับสินค้า 9 รายการที่จีนซื้อจากไทย ดังนี้ ข้าวโพด 150,000 ตัน ข้าวขาว 100,000 ตัน น้ำตาลดิบ 50,000 - 100,000 ตัน ถั่วเขียว 45,000 ตัน ยางพารา 30,000 ตัน ฝ้ายดิบ 3,000 - 5,000 ตัน ใบยาสูบ 2,000 ตัน เม็ดมะม่วงหิมพานต์ 1,500 ตัน และครึ่งเม็ด 1,000 - 1,500 ตัน โดยมีมูลค่าเป้าหมาย 7,100 ล้านบาท¹² แต่ปรากฏว่าการส่งออกจริงสำหรับสินค้า 9 รายการดังกล่าวมีมูลค่ารวมเพียง 2,000 ล้านบาทโดยประมาณ ปริมาณการสั่งซื้อจริงมีดังนี้ ข้าวโพด 161,139 ตัน ข้าวขาว 25% 0.4 ตัน น้ำตาลดิบ 72,940 ตัน ถั่วเขียว 30,728 ตัน ยางพารา 38,908 ตัน และเม็ดมะม่วงหิมพานต์ 257.1 ตัน สำหรับ ใบยาสูบ ฝ้ายดิบ และครึ่งเม็ด จีนได้ยกเลิกการสั่งซื้อ¹³ นอกจากนี้สำหรับสินค้าอื่นที่จีนเคยซื้อเป็นจำนวนมาก คือ ข้าว

ชาวนิคค้อน ๆ และเส้นใยประดิษฐ์ ในปี 2526 ปริมาณการซื้อลดลงมากเนื่องจากผลผลิตภายในประเทศจีนเพิ่มสูงขึ้น ทำให้มูลค่าการส่งออกไปจีนลดเหลือ 2,439.3 ล้านบาท เทียบกับมูลค่าส่งออก 7,053 ล้านบาท ในปี 2525 ลดลงเกือบ 3 เท่า

จากการพิจารณาภาวะการค้าระหว่างไทยกับจีน อาจสรุปเป็นข้อสังเกตบางประการได้ดังนี้.-

ประการแรก นโยบายการค้าต่างประเทศของจีนยึดหลักการให้ผลประโยชน์ที่ทัดเทียมกัน นั่นคือพยายามรักษาดุลการค้ากับแต่ละประเทศให้สมดุลกัน ซึ่งจีนรักษานโยบายนี้อย่างเคร่งครัดในอดีตแต่ในปัจจุบันเนื่องจากจีนมุ่งมั่นที่จะใช้การค้าระหว่างประเทศเป็นหนทางหนึ่งในการบรรลุวัตถุประสงค์แห่งการพึ่งตนเองตลอดจนการสร้างประเทศจีนให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการรักษานโยบายต่างฝ่ายต่างให้ผลประโยชน์เท่าเทียมกันจึงเป็นไปได้ยาก ดังจะเห็นได้ว่าในระยะหลังจีนเกินดุลกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มประเทศสังคมนิยม ขณะเดียวกันก็ขาดดุลกับกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมและประเทศผลิตสินค้าเกษตรรายใหญ่ ประเทศกำลังพัฒนาที่ขาดดุลการค้ากับจีนจึงต้องใช้ความพยายามในระดับที่สูงขึ้นในการขายสินค้าให้แก่อินจีนมากขึ้น

ประการที่สอง โครงสร้างการค้าไทยมีลักษณะที่เสียเปรียบจีน เพราะไทยจำหน่ายสินค้าเกษตรให้จีนเป็นหลัก ส่วนสินค้าอุตสาหกรรมเบาที่ไทยสามารถส่งออกได้ ปรากฏว่าจีนกำลังเร่งรัดพัฒนาการผลิตภายในประเทศ จึงมีแนวโน้มว่าผลผลิตเหล่านั้นจะเพิ่มขึ้นมากจนสามารถส่งไปขายยังต่างประเทศ บางอย่างเป็นสินค้าคู่แข่งกับสินค้าไทยในตลาดต่างประเทศ เช่น กระสอบผ้าผืน และสิ่งทอ เป็นต้น

ประการที่สาม จีนเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ

กิจโดยการเปิดประตูการค้าและต้อนรับการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อดึงดูดเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าประเทศ เป็นที่น่าสังเกตว่าโครงการร่วมทุนในจีนเป็นโครงการผลิตเพื่อการส่งออก ซึ่งผู้ร่วมลงทุนกับจีนจะต้องเป็นฝ่ายพยายามหาตลาดต่างประเทศเอง จึงมีแนวโน้มว่าสินค้าบางอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าอุตสาหกรรมเบาของจีนจะเข้ามาตีตลาดในไทย เพราะมีคุณภาพดีพอควรและมีราคาถูกเหมาะกับกำลังซื้อของตลาด

ประการสุดท้าย มีแนวโน้มว่าจีนจะซื้อสินค้าจากไทยลดลง เพราะผลผลิตภายในประเทศเพิ่มขึ้นเพียงพอกับความต้องการ หรือมีนโยบายลดการนำเข้าในขณะที่มีการส่งไปขายให้จีนเพิ่มขึ้นซ้ำ ไทยจึงมีแนวโน้มที่จะขาดดุลการค้ากับจีนต่อไป

ข้อเสนอแนะการปรับปรุงสภาพดุลการค้าระหว่างไทยกับจีน

เนื่องจากนโยบายเศรษฐกิจของจีนในปัจจุบันมีแนวโน้มเข้าหาระบบทุนนิยม รัฐบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในเขตเมืองบางส่วนซื้อสินค้าอุปโภคได้มากขึ้น เพื่อสร้างแรงจูงใจทางวัตถุให้ประชาชนเหล่านี้ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมาก

ขึ้น จึงเป็นเหตุให้ความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคบางประเภทสูงขึ้น เช่น รถจักรยานยนต์ โทรศัพท์สีและขาวดำ และอาหารบางชนิด เป็นต้น ดังนั้นไทยจึงมีคู่ทางขายสินค้าใหม่ ๆ ประเภทวัตถุดิบที่ใช้ในอุตสาหกรรมเบา เช่น กาแฟ อาหารกระป๋อง แผ่นพลาสติกใส เป็นต้น ส่วนสินค้าที่จีนมีการนำเข้าจากไทยอยู่แล้ว แต่ยังมีมูลค่าการนำเข้าต่ำ ควรหาทางเจรจาให้จีนซื้อจากไทยมากขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง น้ำตาลทรายแดง หนังสือกระป๋อง ปลาป่น เป็นต้น

ปัจจุบันไทยมีเหตุการณ์ค้าประจําอยู่ในจีน หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของเหตุการณ์ค้า คือ การร่วมเจรจากับฝ่ายจีนเพื่อกำหนดเป้าหมายปริมาณการนำเข้าซึ่งกันและกัน เหตุการณ์ค้าของไทยจึงควรดูแลและเร่งรัดให้ฝ่ายจีนซื้อสินค้าจากไทยตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแต่ละปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ไทยมีสินค้าเหล่านั้นมากพอที่จะ

ส่งออก มิฉะนั้นจะเป็นการสูญเสียโอกาสในการส่งออกอย่างน่าเสียดาย ในการกำหนดชนิดของสินค้าที่จะขายให้จีนควรกำหนดเฉพาะสินค้าที่จีนต้องการซื้อจากไทยจริง มิฉะนั้นสินค้าบางอย่างในรายการที่ตกลงกันจะเป็นเพียงการประชาสัมพันธ์เท่านั้น แต่ไม่มีการซื้อจริง

กล่าวโดยสรุป เป็นหน้าที่ของฝ่ายไทยที่จะต้องพยายามเพิ่มการส่งออกไปจีน เนื่องจากพิจารณาจากด้านอื่น ไทยมีความสำคัญต่อการค้าของจีนต่ำมาก กล่าวคือมูลค่าสินค้าออกของจีนที่ส่งมายังไทยโดยเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 2 ของมูลค่าส่งออกรวมของจีน ในด้านการนำเข้าสินค้าเข้าจากไทยก็มีความสำคัญน้อยมากเช่นกัน กล่าวคือมูลค่านำเข้าจากไทยโดยเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 1 ของมูลค่านำเข้ารวมของจีน แสดงว่าไทยและจีนยังคงได้ประโยชน์จากการค้าซึ่งกันและกันน้อยมาก เมื่อพิจารณาจากชนิดและ

ประเภทของสินค้าที่ไทยซื้อจากจีนแล้ว ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่จำเป็นในการปรับปรุงการผลิตและการดำรงชีพ ถึงแม้ไม่ซื้อจากจีนเราก็ยังต้องซื้อจากประเทศอื่นอยู่นั่นเอง อย่างไรก็ตามการหาทางเพิ่มปริมาณและมูลค่าของการส่งออกไปจีนให้มากขึ้น เพื่อลดการขาดดุลให้น้อยลง เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการ และต้องเป็นความพยายามจากฝ่ายไทย จะหวังความร่วมมือจากฝ่ายจีนในการรักษาความสมดุลย์ทางดุลการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง คงคาดหวังได้ยาก เพราะปัจจุบันจีนได้เปลี่ยนนโยบายด้านการค้ากับกลุ่มประเทศในโลกที่สาม กล่าวคือ การรักษาความสมดุลย์ทางดุลการค้ากับประเทศในกลุ่มนี้ไม่ใช่ในนโยบายที่สำคัญอีกต่อไป เพราะจีนเสียเปรียบดุลการค้าขนาดใหญ่กับกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงต้องแสวงหาความได้เปรียบในดุลการค้ากับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเป็นการชดเชย

เชิงอรรถ

1. การประชุมบันดุงในปี ค.ศ. 1955 จีนเสนอหลักปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกประเทศที่เข้าร่วมประชุม คือ (1) เคารพในอธิปไตยและบูรณภาพของทุกประเทศ (2) ไม่รุกราน (3) ไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น (4) ขีดหลักความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน และ (5) ร่วมมือกันอย่างสันติ โปรดดู

David A. Wilson, "China, Thailand and the Spirit of Bandung" *China Quarterly* (April-June 1967 and July-September 1967), PP. 30-31

2. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, รายงานภาวะเศรษฐกิจและการค้าของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน, พระนคร, โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์, พ.ศ. 2517, หน้า 108

3. เรื่องเดียวกัน, หน้า 117

4. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 92 ตอนที่ 13 วันที่ 22 มกราคม 2518

5. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 92 ตอนที่ 197 วันที่ 24 กันยายน 2518

6. ก่อนหน้านั้นไทยเคยมี พ.ร.บ. ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์มาแล้ว ในปี พ.ศ. 2476 แต่ได้ยกเลิกในปี พ.ศ. 2489 เพื่อแลกกับการที่สหภาพโซเวียตไม่ขัดข้องให้ไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ รายละเอียดโปรดอ่าน ธาณี สุขเกษม "ไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : วิเคราะห์แนวโน้มนโยบายต่างประเทศของไทยต่อจีน พ.ศ. 2492 - 2515" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2523

7. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, การค้าต่างประเทศของประเทศไทย พ.ศ. 2523, หน้า 40

8. ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันที่ 29 สิงหาคม 2527, หน้า 16

9. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, การค้าต่างประเทศของประเทศไทย 2523, หน้า 53

10. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, "สรุปสถานการณ์การค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนปี 2525 และแนวโน้มปี 2526" กรุงเทพฯ, 2526, หน้า 7-8 (อัดสำเนา)

11. ทิศทาง "อินไซด์ จรจรร่วมทุนไทย-จีน" ฉบับวันที่ 27 สิงหาคม - 2 กันยายน 2527, หน้า 6

12. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ "บทบาทของเหตุการณ์ค้า" กรุงเทพฯ, 2526 (อัดสำเนา) หน้า 45-47

13. ข้อมูลเบื้องต้น, กรมศุลกากร